

Quaestiones disputatae de anima, I, qu. 8 :
« Utrum anima intellectiva possit a corpore separari »
(éd. G. Federici Vesscovini)

Organisation de la question disputée

QUOD SIC – 12 arguments (page 55)

- 1um : Deus potest eam a corpore separare cum sit omnipotens.
- 2um : sequeretur magna haeresis in fide christiana, ubi scilicet anima sancti Petri non esset magis beata quam anima asini...
- 3um : multi se exponunt morti libere [...] quod non facerent nisi praemia sequerentur.
- 4um : non esset eligibilis virtuosa operari quam turpia committere.
- 5um : *cas de possession par l'âme d'un défunt.*
- 6um : autorité d'Aristote [*De an.*, II, 2, 413 b 27].
- 7um : anima intellectiva non est generabilis, igitur non est corruptibilis.
- 8um : anima intellectiva habet operationem propriam...
- [9um]* : Item confirmatur sic antecedens : caliditas habet operationem propriam...
Obj. 1 : Sed forte dices... (p. 57)
Rép. : Sed contra hoc arguitur...
- [10um] : Item si anima non haberet operationem propriam, hoc esset quia operationes animae communicarentur omnes corpori ; sed contra hoc quia...
- [11um] : Item anima intellectiva est substantia immaterialis, ergo potest ab corpore separari. Probatur antecedens et hoc per proprietates per quas distinguitur ab aliis potentiis...
- Ultimo, si esset virtus materialis tunc excellens intelligibile alteraret animam intellectivam sicut excellens sensibile alterat sensum corruptive.

IN OPPOSITUM. 8 arguments tirés d'Aristote.

- Primum (p. 58) : anima intellectiva non habet operationem propriam, ergo non potest a corpore separari
- Secundum : non est ponenda aliqua felicitas post praesentem vitam.
- Tertium : tunc daretur multitudo animarum actualiter infinita.
Obj. 1 : Sed forte dices...
- Rép. + arg. 4 : Deus produxisset aliquot animas et quotque essent Deus ignoraret necesario, quia Deus non posset eas numerare.
- Quintum : si anima intellectiva separaretur a corpore humano post hominis corruptionem, sequeretur quod hoc esset ut ipsa gauderet beata vita et eterna. Sed contra [...] Deus non iuste praemiaret...
- Sextum : sequeretur quod quodlibet individuum speciei aeternaretur.
- Septimum : non datur materia sine forma nec forma sine materia.
- Ultimum et octavum (p. 60) : numerus intelligentiarum adaequatur numero orbium.

DETERMINATIO

4 articles

- an istae conditionales sint verae, videlicet « si anima habeat operationem propriam, ipsa separabitur » et « si non habet, etc. non separabitur ».
- an absolute sit concedendum quod anima habet operationem propriam non dependentem a corpore.
- propositum de proposito principale, scilicet an fatendum sit anima post mortem a corpore separari, vel huic ratio naturalis vel potius moralis contradicat.
- respondere ad rationes contra veritatem procedentes.

Quantum ad primum [articulum]

Propositiones

- 1a : nulla anima, habens operationem propriam, nec a corpore dependentem, indiget corpore.
- 2a : omnis anima habens operationem propriam non dependentem a corpore est a corpore separabilis.

* Voir à la fin la série des réponses *ad rationes*

3a : *possibilité que telle âme informant telle matière ait une opération propre et cependant ne soit jamais séparée.*

Sed contra istam propositionem (p. 61)

Resp.

4a : *possibilité que telle âme informant telle matière n'ait pas d'opération propre et cependant soit séparée.*

Sed contra istam propositionem

Ad istum argumentum respondetur

Conclusiones ypoteticas et conditionales (p. 62)

1a : Haec conditionalis est falsa « si anima habet operationem propriam, ipsa separabitur a corpore »

2a : Haec conditionalis est falsa « si anima non habet operationem propriam, ipsa non separabitur a corpore »

3a : Haec conditionalis est vera et necessaria « si anima habet operationem propriam et nullo modo a corpore dependentem, ipsa esset a corpore separabilis »

1um corollarium : *du fait d'avoir une opération propre on ne peut pas conclure que l'âme sera séparée ou non, bien qu'elle soit séparable*

Quantum ad secundum articulum

A) [PRIMA DETERMINATIO] Evidentias

1a : ... duplex potest esse intellectus [questionis]

2a : ... dependentia... triplex

3a : duplex potest esse sermo de anima intellectiva

Conclusio circa primum sensum questionis (*une seule*) : anima intellectiva habet operationem propriam primo modo loquendo de proprio

Obj. : Sed contra [...] arguitur

Respondetur ad instantiam

Corollaria : *5 propositions paradoxales*

Circa alium sensum quaestionis

1a conclusio : anima intellectiva veritate habituata habet operationem propriam scilicet non a corpore dependente subiective

2a conclusio : anima habituata habet operationem propriam, scilicet non dependentem obiective a corpore

3a conclusio : anima habituata habet operationem propriam, scilicet non dependentem obiective et subiective

4a conclusio : anima habituata habet operationem propriam vel potest habere

corollarium : contingit intelligentem sine fantasmate speculari

5a conclusio et ultima (p. 65) : anima intellectiva nulla cognitione informata non habet operationem propriam

= *determinatio per me et alios facta... probabilis et forte vera*

B) NUNC PLACUIT PROPOSITUM ALITER EXPLICARE (p. 65)

1a concl. : cum fuerit agens debite approssimatum passo disposito pro actione recipienda, tunc agens agit et passum patitur

2a concl. : anima intellectiva non est specierum intelligibilium reservativa

3a concl. : omnium habituum intellectualium et moralium est materia prima [prima **N**, *corr.* JB rerum **ed**, **V**] subiectum immediatum

4a et corollaria : omnis scientia est qualitas subiective existens in materia prima educta per agens naturale de potentia ipsius.

Dubia

1um dubium : an habitus scientificus existens subiective in materia prima sit extensibilis et extensus sicut caliditas et aliae qualitates

2um dubium : an habitus scientificus uniformiter informet eius subiectum...

Ad primum (p. 66)

Ad aliud

5a concl. : licet omnis scientia et quilibet alius habitus sive intellectualis sive moralis sit subiective in materia et eductus de potentia ipsius, tamen intellectio qua anima actualiter intelligit et considerat est subiective in ipsa anima

6a concl. : omnis notitia intellectiva habet dependentiam a corpore

7a concl. : nulla anima hominis intellectiva habet operationem propriam

Nota : quinta conclusio non est evidens nec potens evidenter persuaderi. Et ratio est quia oppositum est magis probabile quam opposita [*corrigen- dum in* proposita ?] conclusio.

Conclusio (p. 67) (Propter quod pono hanc conclusionem in hac forma...) : in actuali cognitione non oportet ponere in anima aliquam speciem vel cognitionem distinctam contra habitum materiam informantem

Contra istam conclusionem (p. 67, l. 15)

Ad istud argumentum respondetur

Dubia.

1um dubium : an si intellectum debeat intelligere, oportet ponere has qualitates in materia subiective, quae qualitates nominantur habitus

Resp. (*pas nécessaire, mais semble les poser quand même...*)

2um dubium : an [...] corrumpantur ad corruptionem suorum obiectorum

Resp. : hoc non oportet

3um dubium : an debeamus ponere aliquam propositionem esse materiale

Resp. : omnis propositio est materialis postquam omnis propositio est subiective in materia et educta de potentia ipsius

Ultimum dubium : utrum [...] intellectio dependeat ab obiecto

Resp. : quod sic

Corollaria (ex hac determinatione...)

1um : nulla rosa existente, tu non intelligis rosam

2um : nullus habet recordationem vel memoriam de praeteritis

Pro tertio articulo... (bas p. 68)

Éclaircissement préalable (p. 69) : Quaero an ab aliquo possit idem esse creditum, scitum et opinatum...

Propositiones per se notas

1a : omnis propositio cui sine formidine quis firmiter assentit propter evidentiam habitam, et ita est totaliter sicut illa propositio assentienti significat, est scita ab eo

Duo corollaria

2a propositio : omnis propositio de qua quis advertens an sit vera an falsa et, propter inevidentiam et formidinem, nec assentit nec dissentit, est ei dubia

3a propositio : [...] propositio opinata

4a propositio (p. 70) : omnis propositio cui quis firmiter assentit non propter evidentiam habitam, sed sola auctoritate dicentis, est propositio ab eo credita

5a et ultima propositio : quis credit sic esse et non sic est errat

Conclusiones (*sur l'incompatibilité des dispositions cognitives dans le même esprit sur le même sujet*)

1a concl.

2a concl.

3a concl.

4a concl.

5a concl. : assensus quibus quis potest successive idem scire, credere, dubitari et opinari sunt invicem impossibiles

Corollaria (p. 71)

Primum

Secundum

Contra duas vel tres conclusiones de praedictis (p. 71)

Primo contra primam

Secundum argumentum

Presuppositiones

Argumentum (His praesuppositis arguo sic...)

Resp.

Cum dicitur ad primum argumentum... (p. 72)

Ad secundum argumentum...

Et iuxta hanc solutionem (?) collige infrascriptas propositiones

8 propositions (± paradoxales) sur savoir

Nunc facta digressione condescendo ad principale quod fuit de anima intellectiva (p 73)

1) Primo ut fidelis

- 1a concl. : cuiuslibet rei naturalis est aliquis finis intentus.
- 2a concl. : non est fatendum entia naturalia ad fines ultimos non posse pertingere.
- 3a concl. : est reperire finem quem volumus propter ipsum et non propter alius.
- 4a concl. : tunc res naturalis finem eius obtinet ultimum cum secundum eius naturalem inclinationem sic appetit commorari et non prius.
- 5a concl. : recta voluntas naturaliter appetit summe delectari.
- 6a concl. : nihil est citra Deum quo recta voluntas possit summe delectari.
- 7a concl. : nihil citra Deum potest recta voluntas naturaliter quietare.
- 8a concl. ; in praesenti statu non est finis ultimus reperibilis.
- 9a concl. : post praesentem vitam est alia vita infallibiliter asserenda.
- 10a concl. : credendum est animam intellectivam a corpore separari et separatim perpetuo permanere.
- 11a concl. : post praesentem statum habet anima intellectiva operationes proprias quibus perfectiores habere non contingit.
- Ultima [12a] concl. : nulla propositio asserens animam intellectivam esse a corpore naturaliter separabilem est scita nec talis ab homine nata scire.

2) Secundum scholas philosophorum (= ut habitatus lumine solo naturali) (p. 74)

Praeambula

- 1a propositio : non contingit intellectum corpori affixum alicui complexo firmiter adhaerere nisi illud fuerit per se notum, vel deductum ex se noto, vel aliter evidens experimento et ratione evidenti.
- 2a prop. (p. 75) : propositio per se nota...
 - corrolaria (ex hac conclusione sequuntur...)
 - 1um : nulla propositio contingens est per se nota.
 - 2um : nulla propositio demonstrabilis est per se nota.
 - 3um : propositio significans quod omne totum est maius sua parte et praecise sic non est per se nota.
- 3a propositio : multae sunt propositiones contingentes quarum quaelibet est evidens.

[conclusiones] (p. 76)

- 1a concl. : quod anima intellectiva sit a corpore separata non est per se notum.
- 2a concl. : quod anima corpori affixa separabitur a corpore non est experita nec per rationem conclusum <est>.
- 3a concl. : nullus homo naturaliter habet dicere animam corpori affixam esse separabilem.
- 4a concl. : quod Deus possit animam intellectivam a corpore separari et separatim perpetuo conservare potest quilibet opinari.
- Corollarium (ex ista propositione...) : non est possibile per aliquam potentiam dinitam vel intinitam accidens separari a subiecto.
- Alia [5a] conclusio (p. 77) : an Deus aliquam [*corr.* aliam **éd.**] animam intellectivam a corpore separaverit et de caetero separabit et separatim conservabit non habet schola philosophorum admittere.
- 6a concl. : quod anima intellectiva hominis sit a Deo creata est possibile sed non evidens.
- 7a concl. : quod anima asini sit a Deo creata et indivisibilis, tota in toto asino, in qualibet parte eius, non est evidenter reprobata.
- 8a concl. : probabilius est quod anima intellectiva sive creata sive non, debeat desinere quam perpetuari.
- 9a concl. : in media regione, saepe vigore alicuius astri vel plurium, generata sunt animalia diversarum specierum.
- 10a concl. : aliquando fuit ita quod non fuit homo.
- 11a concl. (p. 79) evidens est ex putrefactione hominem naturaliter [*corr. conj.* naturalem **éd.**] posse generari.
- Ultima [12a] concl. : quod anima intellectiva hominis sit educta de potentia materiae, generabilis et corruptibilis, habet quilibet de plano concedere.

Dubia (circa materiam propositam)

- Primum : an melius sit bene et virtuose operari quam male agere.

- Resp. : valde longe est malius virtuose operari quam etc., et hoc non solum in vita sed etiam in morte (*bonne renommée...*)
- 2um dubium (p. 80) : an ultra laudes et bonam famam quae relinquuntur post vitam, possit anima nostra aeterno praemio gaudere.
Resp. : de hoc debet quilibet habere bonam spem ; *intervention miraculeuse de Dieu...*
- 3um dubium : quare est quod diversae sunt septae (= sectae).
Resp. : *conjunctions astrales ; voir Albumasar*
- 4um dubium : an sit possibile unumquemque secundum suam legem et septam salvari et vita beata gaudere.
Resp. : quod sic et hoc moraliter persuadeo.
- Ex quo infero duo
- 1° *conversion d'un juif dans la foi du Christ...* hoc non esset gratum Dei quia dimitteret fidem suam solum motus ratione coagente vel apparente sibi. Et hoc non debet facere...
- 2° licite homo debet insequi septam in qua naturaliter inclinatur...
- Ultimum dubium (p. 82) : *possibilité qu'apparaisse d'après une certaine constellation un mauvais prophète...*
Resp. : quod sic.

Ad rationes [= 4^e article]

Ad primam ... (p. 82) [...] → ad 8um

Ad nonum = *sur l'opération propre de la chaleur*

Ad decimum : *sur l'idée que les opérations de l'âme communiqueraient toutes avec le corps*

Ad decimum primum, cum dicitur « anima intellectiva habet aliquas proprietates per quas ipsas distinguitur ab omnibus aliis potentiis » ...

Ad ultimum [= 12um] argumentum (p. 84).